

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**ЄВДОКИМОВА Г.В., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА**

У статті розглянуто основні теоретичні та практичні підходи до використання методів аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Запропоновано комплексну систему методів оцінки даної діяльності для сільськогосподарських підприємств.

In the article the basic theoretical and practical methods of analysis of innovation and investment activities of enterprises is considered. The system of methods of evaluation of this activities for agriculture enterprises is offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інноваційно-інвестиційна діяльність є фактором економічного зростання і розвитку, тому що позитивно впливає на модернізацію економіки, підвищує конкурентоспроможність на основі технічного та технологічного оновлення виробництва. Інноваційна складова відображає здатність суб'єктів господарювання використовувати нові знання та досвід, створювати сприятливе середовище для виникнення нових ідей та впровадження їх у виробництво. Тому актуальним є питання аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема шляхом визначення системи методів її оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених присвячені дослідженню інноваційної та інвестиційної діяльності. Безпосередньо оцінці інвестиційних процесів на підприємстві присвячені роботи Андрійчука В. Г., Бланка І. А., Дем'яненка М. Я., Майорової Т.В. Оцінці інноваційної діяльності підприємства присвячені роботи Кисіля М. І., Микитюка П. П., Покропивного С. Ф., Саблука П. Т. та ін.

Формулювання цілі статті. Метою даної статті є аналіз існуючих в теорії та тих, що використовуються в практичній діяльності методів аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності

* Науковий керівник – Шибасва Н. В., к.е.н, доцент

підприємств та запропонувати комплексну систему методів оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності є важливим елементом у системі управління діяльністю підприємства. Він являє собою процес дослідження інвестиційної активності підприємства, рівень інноваційного розвитку, ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності.

Головною метою економічного аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства є вибір найбільш ефективних інноваційно-інвестиційних проектів та обґрунтування програм їх реалізації.

Процес проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства включає в себе такі основні етапи:

1. Вибір та підготовку до аналітичного дослідження необхідної вихідної інформації;
2. Аналітичну обробку відібраної вихідної інформації, формування аналітичної інформації;
3. Інтерпретацію отриманої аналітичної інформації;
4. Підготовку висновків та рекомендацій за результатами проведеного аналізу.

Аналіз інвестиційної діяльності проводиться з метою виявлення рівня інвестиційної привабливості підприємства, джерел інвестиційних коштів на данному підприємстві та з'ясування забезпеченості інвестиційними коштами для реалізацію інноваційних проектів.

В сучасній теорії інвестування в залежності від сполучення використовуваних методів розрізняють основні системи інвестиційного аналізу, що проводиться на підприємстві: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, аналіз коефіцієнтів, інтегральний аналіз.

Горизонтальний (трендовий) інвестиційний аналіз базується на вивченні динаміки окремих показників інвестиційної діяльності в часі. Найбільшого розповсюдження набули такі види цього виду аналізу: дослідження динаміки показників звітного періоду в співставленні з показниками попереднього періоду; дослідження динаміки показників звітного періоду в співставленні з показниками аналогічного періоду минулого року; дослідження динаміки показників за ряд попередніх періодів. Ця система аналізу дозволяє виявити темпи приросту окремих інвестиційних показників за ряд періодів та визначити

загальні тенденції зміни цих показників. Наприклад, зміну розміру капітальних інвестицій підприємства за останні роки.

Вертикальний (структурний) інвестиційний аналіз базується на структурному розподілі окремих показників інвестиційної діяльності підприємства. Розповсюдження набули такі види цього аналізу: структурний аналіз інвестицій; структурний аналіз інвестиційних ресурсів; структурний аналіз грошових потоків по інвестиційній діяльності. Він дозволяє розрахувати питому вагу окремих структурних складових агрегованих показників. Наприклад, кількість інвестованих в окремих інноваційний проект коштів у загальному обсязі інвестування підприємства.

Порівняльний інвестиційний аналіз базується на співставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою. Розповсюдження набули такі види цього аналізу: порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності окремого підприємства та середньогалузевих показників; порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності окремого підприємства та підприємств-конкурентів; порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності окремих структурних одиниць та підрозділів окремого підприємства (його «центрів інвестицій»); порівняльний аналіз звітних та планових (нормативних) показників інвестиційної діяльності. Він дозволяє виявити розміри абсолютних та відносних відхилень порівнюваних показників. Наприклад, порівняння показників рівня інвестування інноваційних проектів сільськогосподарських підприємств з середніми показниками по галузі АПК.

Аналіз фінансових коефіцієнтів (R – аналіз) базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників інвестиційної діяльності підприємства між собою. В процесі використання цієї системи аналізу визначаються відносні показники інвестиційної діяльності та її вплив на рівень фінансового стану підприємства. Наприклад, вплив збільшення обсягу інвестування інноваційної діяльності підприємства на рентабельність даного підприємства. В розповсюдження набули наступні групи аналітичних фінансових коефіцієнтів.

1. Коефіцієнти оцінки рентабельності інвестиційної активності характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток в процесі здійснення інвестиційної діяльності та визначають загальну ефективність цієї діяльності. До них відносять: коефіцієнт рентабельності всього капіталу, що використовується в інвестиційній діяльності підприємства; коефіцієнт рентабельності власного капіталу, що використовується в інвестиційній діяльності підприємства;

коефіцієнт рентабельності капіталу, що використовується в процесі реального інвестування; коефіцієнт рентабельності власного капіталу, що використовується в процесі реального інвестування; коефіцієнт рентабельності капіталу, що використовується в процесі фінансового інвестування.

2. Коефіцієнти оцінки оборотності операційних активів характеризують швидкість обороту операційних активів в процесі інвестиційної діяльності. До них відносять: коефіцієнт оборотності всіх використовуваних операційних активів в аналізованому періоді; коефіцієнт оборотності оборотних активів підприємства в аналізованому періоді; період обороту всіх використовуваних операційних активів в днях; період обороту оборотних активів в днях; період обороту позаоборотних операційних активів в роках.

3. Коефіцієнти оцінки оборотності інвестованого капіталу характеризують швидкість обороту капіталу, використаному в реальному інвестуванні в процесі операційної діяльності підприємства. До них відносять: коефіцієнт оборотності всього капіталу, використаний в процесі реального інвестування в аналізованому періоді; коефіцієнт оборотності власного капіталу, використаний в процесі реального інвестування в аналізованому періоді; коефіцієнт оборотності залученого позичкового капіталу, використаного в процесі реального інвестування, в аналізованому періоді; коефіцієнт оборотності залученого фінансового (банківського) кредиту в аналізованому періоді.

4. Коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства дозволяють виявити рівень фінансового ризику, пов'язаного з джерелами формування інвестиційних ресурсів підприємства. До них відносять: коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансування; коефіцієнт заборгованості; коефіцієнт поточної заборгованості; коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності; коефіцієнт маневреності власним капіталом; коефіцієнт маневреності власним та довгостроковим позичковим капіталом.

5. Коефіцієнт оцінки платоспроможності (ліквідності) характеризують можливість підприємства в процесі своєї інвестиційної діяльності вчасно розраховуватися по своїм зобов'язанням за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності. До них відносять: коефіцієнт абсолютної платоспроможності або «кислотний тест»; коефіцієнт проміжної платоспроможності; коефіцієнт поточної платоспроможності.

Інтегральний аналіз дозволяє отримати найбільш багатофакторну оцінку умов формування окремих агрегованих

показників. До нього входять: дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання активів підприємства; система SWOT – аналізу інвестиційної діяльності; об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу формування чистого інвестиційного прибутку підприємства; інтегральна система портфельного аналізу [1. С. 82-130].

За часів Радянського Союзу, тобто при плановій економіці, для оцінки усіх інвестиційних проектів використовували показник приведених витрат, який відображав суму прибутку на вкладений капітал. На той час використання такого показника забезпечувало потреби економіки так як майже всі інвестиційні проекти були державними, а економічний ефект розраховувався на один рік [1. С. 42].

В зарубіжних країнах з ринковою економікою найчастіше на практиці використовують такі методи аналізу інвестиційної діяльності: метод порівняння з витратами, який застосовується для швидкого вибраковування проектів; метод розрахунку рентабельності, який дає змогу визначити на скільки збільшаться кошти інвестора у розрахунку на одну грошову одиницю інвестицій: розрахунок цінності капіталу або чистий дисконтований дохід; метод внутрішньої норми рентабельності, дає змогу виявити, норму рентабельності матиме щороку ще не амортизований інвестований капітал [5. С. 42].

На сьогоднішній день на українських підприємствах найчастіше використовують для аналізу інвестиційної діяльності систему наступних показників: чистий дисконтований дохід, індекс рентабельності інвестицій, внутрішня норма рентабельності, строк окупності інвестицій

Аналіз інноваційної діяльності на підприємстві проводиться за такими основними етапами:

1. Попередній аналіз інноваційної діяльності, що включає в себе аналіз діяльності підприємства та його потенціал;

2. Перспективний аналіз інноваційного розвитку, включає в себе аналіз можливих варіантів розвитку підприємства і визначення потреб в інноваціях та інвестиціях;

3. Оперативний аналіз виявляє стан поточної інноваційної діяльності, кількість витрат на інноваційну діяльність, її результативність;

4. Ретроспективний аналіз виявляє ступінь досягнення підприємством його стратегічних цілей;

5. Завершальний етап аналізу включає в себе оцінку впливу

інноваційної діяльності на фінансовий стан підприємства.

Відповідно до рекомендацій ЮНІДО в закордонній практиці для аналізу інноваційної діяльності підприємства застосовують показники: чистий дисконтований дохід, внутрішня норма прибутку або коефіцієнт дисконтування, проста норма прибутку, коефіцієнт фінансової автономності проекту, коефіцієнт фінансової ліквідності, термін окупності інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційно-інвестиційного проекту [6].

Проте більшість вітчизняних вчених вважають, що до даного переліку показників для більш повного та точного аналізу інноваційної діяльності потрібно додати: коефіцієнт ефективності капітальних інвестицій підприємства в інноваційну діяльність, який є показником кількості доходу від інноваційної діяльності в розрахунку на гривню капіталу; показник частки прибутку від інноваційної діяльності в загальному обсязі прибутку підприємства, який відображає розвиненість та масштаби інноваційної діяльності на підприємстві; коефіцієнт збалансованості грошових потоків від інноваційної діяльності, як складова частина грошового потоку підприємства; показник результативності стадії проведення НДДКР, показник результативності стадії впровадження інновацій, показник результативності діяльності підприємства, коефіцієнт результативності інноваційної діяльності в цілому [2].

Отже, в економічній літературі існує багато методів аналізу інноваційно та інвестиційної діяльності підприємств, проте існуючі методи не завжди враховують специфіку агропромислового виробництва, що ускладнює їх використання для оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому при розробці системи аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах важливим є врахування специфічних особливостей підприємств даної сфери. Зокрема залежність виробництва від природнокліматичних умов та безпосередню пов'язаність з живими організмами, довгого терміну розробки інновацій та окупності інвестицій, високий рівень та специфіку ризиків інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

На нашу думку, система аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності, повинна включати в себе:

1. Аналіз показників фінансового стану підприємства, зокрема показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової стабільності підприємства, що дозволяє виявити на скільки

підприємство є інвестиційно привабливим та на скільки воно здатне забезпечувати реалізацію інноваційно-інвестиційних проєктів;

2. Аналіз показників виробничої діяльності підприємства, зокрема норму прибутку, рівень рентабельності виробництва для виявлення необхідності та здатності підприємства здійснювати інноваційно-інвестиційну діяльність;

3. SWOT – аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, що дозволить виявити основні фактори, що впливають на дану діяльність на підприємстві;

4. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства, який включає визначення показників чистого дисконтованого доходу, коефіцієнт дисконтування, індексу рентабельності інвестицій, терміну окупності інвестицій, коефіцієнтів фінансової автономності інвестиційних проєктів, коефіцієнтів результативності інвестиційної діяльності, які дозволять оцінити поточний стан інвестиційної діяльності підприємства та резерви підвищення ефективності даної діяльності на підприємстві;

5. Аналіз інноваційної діяльності підприємства, який включає визначення показників фінансової автономності інноваційних проєктів, терміну окупності інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційних проєктів, коефіцієнт ефективності інвестицій підприємства в інноваційну діяльність, показник частки прибутку від інноваційної діяльності, що дозволяють зробити оцінку поточного стану інноваційної діяльності підприємства, забезпеченість інноваційної діяльності інвестиційними ресурсами та виявити резерви підвищення ефективності даної діяльності.

Висновки. Отже, інноваційно-інвестиційна діяльність на разі є важливою умовою зростання та розвитку як країни загалом, так і кожного окремого підприємства. Для дослідження стану та потенціалу розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств використовують інноваційно-інвестиційний аналіз. В економічній літературі існує багато методичних підходів до аналізу інноваційної та інвестиційної діяльності, на основі яких можна виявити взаємозв'язок між інноваційною та інвестиційною діяльністю. Проте не всі з цих методів доцільно використовувати в практичній діяльності тому, що більшість з них не враховують специфіку сільськогосподарського виробництва, є складними у застосуванні та потребують суттєвих витрат часу та коштів. Тому на сільськогосподарських підприємствах для повного аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності доцільно використовувати систему комплексного аналізу, яка включає в себе

аналіз фінансового стану підприємства, аналіз виробничої діяльності підприємства, SWOT – аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності, аналіз показників інвестиційної діяльності підприємства та аналіз показників інноваційної діяльності підприємства, що дозволить дослідити поточний стан підприємства та стан інноваційно-інвестиційної діяльності, фактори, що безпосередньо впливають на інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства та виявити резерви підвищення економічної ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література.

1. Аптекарь С. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів // Економіка України, № 1, 2007. – С. 42-49.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
3. Микитюк П. П., Здреник В. С. Сутність та зміст аналізу інноваційної діяльності підприємств: науково-теоретичний аспект / П. П. Микитюк, В.С. Здреник // Інноваційна економіка. – 2012. - № 5. – С. 165-169.
4. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів [Електронний ресурс]: підручник. Режим доступу: <http://www.management.com.ua:8101/finance/fin011-10.html>.
5. Пухтасевич Г. О. Аналіз національної економіки: Навч. – метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Г. О. Пухтасевич. – К.: КНЕУ, 2003. – 148 с.
6. Фольмут Х. Инструменты контролинга: от А до Я // Перевод под редакцией Лукашевича М., Тихоненковой Е. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 171 с.
7. Яцков В. Инновационный путь развития в условиях экономических реформ / В. Яцков // Проблемы науки. - № 7. – 2002. – С. 240-246.